

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Юлиана Крумова Маринова, дм

Ръководител катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт“, Медицински факултет, Тракийски университет – Стара Загора

на представения дисертационен труд: **„Възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ чрез приложение на РОС-тестове“**

от д-р Светлозара Йорданова Къшлова, докторант в самостоятелна форма на обучение в докторска програма **„Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“**

професионално направление **7.1 „Медицина“**

област на висшето образование **7. Здравеопазване и спорт**

Настоящата рецензия представям в качеството си на член на Научното жури, назначено със Заповед № Р 109-251/14.06.2021 г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” - Варна проф. д-р Валентин Игнатов, дм въз основа на решение от заседание на Факултетния съвет при Факултет „Обществено здравеопазване“ към Медицински университет – Варна по протокол № 165/04.06.2021 г. по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ с кандидат д-р Светлозара Йорданова Къшлова, докторант в катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването”, ФОЗ, МУ - гр. Варна (зачислена със заповед №Р-109-193/05.06.2017г.) с научен ръководител проф. д-р Лора Георгиева, дм. Дисертационният труд е одобрен и предложен за защита от разширено заседание на катедра „Социална медицина и

организация на здравеопазването”, ФОЗ при Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна (протокол № 7/26.05.2021 г.) По протокол №1/18.06.2021 г. от проведено първо заседание на Научното жури съм определена за официален рецензент.

Кариерен профил на докторанта: Светлозара Йорданова Къшлова се дипломира с ОКС „Магистър“ по специалност „Медицина“ в Медицински университет – София през 2007 г. Последователно работи като лекар в Областен диспансер за пневмофтизиатрични заболявания със стационар (2007-2008 г.), МБАЛ „Света Марина“ – Централна клинична лаборатория (2008-2009 г.) и „Александровска болница“ – клиника по Нервни болести – ликворологична лаборатория (2009 г. и понастоящем). Светлозара Къшлова притежава ОКС „Магистър“ по специалност „Здравен мениджмънт“ – Медицински университет – Варна от 2012 г. В системата на следдипломното обучение има призната специалност „Клинична лаборатория“ от 2013 г.

Общо описание на дисертационния труд: Дисертационният труд съдържа 185 страници, структуриран в три основни глави, онагледен с 53 фигури и 35 таблици. Приложенията са 2. Библиографската справка включва 180 литературни източника, от които 17 са на кирилица и 163 на латиница.

Актуалност и значимост на темата на дисертационния труд: Темата на дисертацията **„Възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ чрез приложение на РОС-тестове“** е в съответствие с профила на докторанта. Разработеният в дисертационния труд проблем е неизследван до момента в страната ни, актуален в научно и научно-приложно отношение. Тази актуалност е аргументирана от докторанта с вещина и дълбоко разбиране.

Глава първа. Литературен обзор е написан от Светлозара Къшлова на 56 страници (30% от дисертационния труд), структуриран в дванадесет раздела: 1.Здравна система, здравна политика и проблеми в развитието на здравеопазването в България; 2.Първичната медицинска помощ като базово звено в системата на здравеопазването в три подраздела (сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет и проследяване на пациентите на антикоагулантна терапия);

3.Роля на лекарите специалисти от извънболничната медицинска помощ в грижата за пациентите; 4.Развитие на лабораторните изследвания; 5.Приложение на лабораторни изследвания в извънболничната медицинска помощ; 6.Изследвания бързо и на място до пациента; 7.Етапи на лабораторните изследвания; 8.ТАТ – време от назначаване на изследването до наличността на резултата за вземане на клинично решение; 9.Икономически ползи от прилагане на експресна диагностика; 10.Съвременни насоки в развитието на експресната диагностика; 11.Опит с РОС-тестове в различни държави; 12.Изводи от литературния обзор и актуалност на проблема. Използваните литературни източници са достатъчни като брой, представляват научни публикации на български и чуждестранни изследователи и значими национални и международни документи, цитирани добросъвестно в обзора. Обзорът е написан на ясен и достъпен език и отразява задълбочено познание на обсъжданите проблеми и умело боравене с научната терминология. От начина на представяне на литературния обзор е видно умението на автора аналитично да представя научна информация и да аргументира актуалността и значимостта на темата на дисертацията, както и подхода на научното изследване.

Глава втора. Цел, задачи, материал и методи: дефинирани са прецизно на 6 страници от дисертационния труд. Целта е *„Да се проучи познаването и прилагането на РОС-тестове в извънболнични условия с оглед разкриване на възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ.“*. Изследователските задачи са представени в 6 пункта, пряко свързани с постигането на целта, ясно формулирани, последователно: Да се проучат най-често назначаваните клинично-лабораторни изследвания, необходими на общопрактикуващите лекари и лекарите специалисти в извънболничната медицинска помощ; Да се анализира времето от назначаване на изследването до получаване на лабораторния резултат; Да се проучи какви лабораторни анализи правят лекарите от извънболничната медицинска помощ в своите кабинети; Да се проучи мнението на лекарите от извънболничната медицинска помощ относно желанието им за обучение за работа с експресни тестове; Да се сравни изследването на глюкоза, протромбиново време и D-димер с РОС-тест и конвенционален метод и да се анализира времето за получаване на резултата по

двата метода; Да се прецени кои РОС-тестове са подходящи за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ; Представени са 4 **хипотези** в собственото проучване: 1.Лекарите от извънболничната медицинска помощ имат честа необходимост от клинично-лабораторни изследвания. 2.В малките градове и селата се получава по-голямо забавяне в получаване на резултатите от лабораторните изследвания. 3.Най-полезни за лекарите и пациентите са тестовете за глюкоза и протромбиново време, но малко пациенти разполагат с глюкомер. 4.Лекарите от извънболничната медицинска помощ нямат достатъчно познания и опит с РОС-тестове, поради което е необходимо обучение. **Материал и методи** са ясно обосновани и адекватни, съответно на поставените цел и задачи и са описани подробно. Приложени са следните методи: 1. Документален – анализирани са международни и национални литературни източници и нормативни документи; 2. Социологически анкетен метод – пряка индивидуална анкета; 3. Лабораторен метод; статистически методи (дескриптивна и аналитична статистика). Инструментариумът, приложен в анкетния социологически метод, включва 2 анкетни карти, за групите респонденти: за общопрактикуващите лекари и за лекарите специалисти. Анкетните карти са разработени за целта на собственото научно проучване и са приложени към дисертационния труд (приложения 1 и 2). Въпросите в анкетните карти са в следните тематични направления: Най-често извършвани лабораторни изследвания в извънболничната медицинска помощ; Трудности на лекарите от извънболничната помощ при необходимост от лабораторни изследвания; Реално извършване на лабораторни изследвания на място; Мнение на лекарите относно оптимизацията на дейността им чрез РОС-тестове. Обхват, време и място на провеждане на научното наблюдение са описани в детайли. В собственото проучване са обхванати 420 лекари, разпределени както следва: 1.) 285 общопрактикуващи лекари, от които 133 (46,7%) са от областен град – Добрич, Варна, София, Пловдив, Бургас, Шумен, Сливен, Пазарджик, Перник, Кюстендил, Плевен, Монтана, Габрово, Велико Търново, Търговище, Разград, Русе, Ямбол, Стара Загора, Благоевград; 106 (37,2%) са от малък град – Поморие, Айтос, Котел, Елхово, Казанлък, Раднево, Асеновград, Хисаря, Пещера, Велинград, Гоце Делчев, Сандански, Дупница, Радомир, Лом, Червен бряг, Никопол, Севлиево, Дряново, Лясковец, Павликени,

Попово, Омуртаг, Антоново, Опака, Исперих, Нови Пазар, Велики Преслав и 46 (16,1%) са със селска практика – Ябланово, Тича, Калояново, Труд, Поликрайще, Недан, Самоводене, Руен, Първенец. 2.) 135 лекари специалисти в извънболничната медицинска помощ. Анкетирани от областен град са 102 (75,6%) - Добрич, Варна, София, Пловдив, Бургас, Шумен, Сливен, Пазарджик, Перник, Кюстендил, Плевен, Монтана, Габрово, Велико Търново, Търговище, Разград, Русе, Ямбол, Стара Загора, Благоевград; от малък град са 33 (24,4%) - Айтос, Котел, Елхово, Казанлък, Раднево, Асеновград, Хисаря, Пещера, Велинград, Гоце Делчев, Сандански, Дупница, Лом, Севлиево, Дряново, Лясковец, Павликени, Попово, Омуртаг, Антоново, Опака, Исперих, Нови Пазар, Велики Преслав. Приложеният лабораторен метод обхваща следните три показателя: кръвна захар на 100 амбулаторни пациенти, насочени от своя личен лекар; протромбиново време на 100 амбулаторни пациенти на антикоагулантна терапия без критерии за изключване, насочени от своя личен лекар за контрол на лечението; D-димер на 40 амбулаторни пациенти с минала анамнеза за дълбока венозна тромбоза. Избраният подход в собственото научно проучване позволява да се постигне поставената цел чрез получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

Глава трета. Резултати и обсъждане. Тази част от дисертацията обхваща 85 страници (47% от обема на дисертацията), прецизно подредена и онагледена, структурирана в **четири раздела**, последователно за групите, включени в проучването: 1. общопрактикуващи лекари; 2. лекари специалисти от извънболничната помощ; 3. Сравнение на надеждността, точността и времето, за което се получава резултат при изследване на глюкоза, протромбиново време и D-димер с експресни тестове и конвенционален метод; 4. Насоки за приложение на експресните тестове. Разделите на резултатите и дискусията изцяло кореспондират с поставените задачи в дисертационния труд. Всеки един от разделите е изключително добре структуриран, резултатите са представени задълбочено, обсъдени и обобщени. Изложението на резултатите и тяхната дискусия отразяват уменията на Светлозара Къшлова да борави с данните от научното изследване, да прилага подходящите методи за анализ и да интерпретира задълбочено. Тази част от дисертационния труд заслужава особено

внимание и висока оценка със своето адекватно структуриране, логическа обвързаност и последователност.

Изводи и препоръки. Изводите са представени в две групи: за общопрактикуващите лекари в 9 пункта и за лекарите специалисти от извънболничната помощ 5 пункта. Същите са умело формулирани и пряко свързани с изследователската цел и задачи. Светлозара Къшлова представя **препоръки** в 7 пункта, произтичащи от анализа на данните от собственото проучване.

Приносите са представени след книгописа на стр. 185 и са в две групи: **приноси с теоретико-познавателен характер и приноси с практико-приложен характер.** Приносите с теоретико-познавателен характер са сведени до 5: 1. Направен е задълбочен теоретичен анализ на познаването и приложението на експресната диагностика в света; 2. Анализирани са информираността и приложението на експресните тестове в първичната медицинска помощ в България; 3. Анализирани са информираността и приложението на експресните тестове в специализираната извънболнична помощ в България; 4. Направен е задълбочен теоретичен анализ на времето от назначаване на лабораторния показател до получаване на резултата; 5. Направен е задълбочен анализ на влиянието на етапите на клинично-лабораторните изследвания върху диагностичния процес в извънболнични условия. Приносите с практико-приложен характер са представени в 4 пункта: 1. Установен е дефицит в познаването и прилагането на експресната лабораторна диагностика, което налага обучение на лекарите; 2. Резултатите от проведеното проучване могат да бъдат базисни за въвеждане на диагностика в отдалечени практики на общопрактикуващите лекари; 3. Направен е потвърдителен анализ на надеждността на три лабораторни показателя с експресни тестове; 4. Установени са гранични стойности на International Normalized Ratio с експресен тест за протромбиново време, над които се изисква специална интерпретация.

Във връзка с дисертационния труд Светлозара Къшлова представя: **четири пълнотекстови публикации**, на които е водещ автор.

Автореферат: Авторефератът е написан на 56 страници, структуриран е според изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научно-теоретични, методологични и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и **отговарят на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Варна. Представените материали и дисертационни резултати **напълно съответстват** на специфичните изисквания, приети във връзка с Правилника на МУ – Варна за приложение на ЗРАСРБ. Дисертационният труд показва, че докторантът Светлозара Къшлова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения и **демонстрира** качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Това ми дава основание убедено да дам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси.

Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на **Светлозара Йорданова Къшлова** в докторска програма по „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“, професионално направление 7.1 „Медицина“, област на висшето образование 7.Здравеопазване и спорт.

30.07.2021 г.
гр. Стара Загора

Рецензент:
проф. д-р Юлияна Крумова Маринова, дм